

Е. В Боєва,

канд. філол. наук, доц.,

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського»,

доцент кафедри української та зарубіжної літератур

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6431-6413>;

І. О. Лук'янченко,

канд. пед. наук,

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського»,

доцент кафедри германської філології та

методики викладання іноземних мов

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4762-0736>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОДОРАТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ: ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ

Лексика сприйняття постійно перебуває в колі уваги вітчизняних лінгвістів. Проте до сьогодні, на жаль, не було ґрунтового зіставного аналізу одоративної лексики у різносистемних мовах. Цим фактом посилюється **актуальність** представленої статті, **метою** якої стала зіставна характеристика семантики та способів вираження одоративів у сучасній українській та англійській мовах. **Об'єкт** дослідження — лексика, що належить до функційно-семантичного поля перцепції в аналізованих мовах. **Предмет** розгляду — лексико-семантична група слів на позначення запаху

в українській та англійській мовах. Дослідження виконано на **матеріалі** сучасних словників із залученням художніх текстів (творів І. Нечуя-Левицького, М. Хвилю-вого). У процесі дослідження застосовано лінгвістичний опис з елементами компонентного аналізу та порівняльно-історичний **метод**, метод контекстуального аналізу. Висвітлено національну специфіку лексики на позначення запаху, здійснена характеристика семантики та способів вираження одоративів в сучасній українській та англійській мовах. З'ясовано, що в аналізованих мовах одоративне значення репрезентують лексеми різних частин мови, а з погляду сили прояву чи поширення запаху більшість проаналізованих слів перебувають в опозиції «слабкий/сильний», «приємний/ неприємний». Доведено, що в обох мовах корпус одоративних назв обмежений з погляду стилістичної маркованості, проте основним обмеженням в англійській мові є актуалізація в значенні слова семи, що виражає джерело поширення запаху. Аналізуючи одоративну лексику на семантичному рівні, було з'ясовано, що запахова лексика в художньому мовленні займає вагоме місце, адже синестезії в художньому мовленні мають виразні національні риси та специфічні індивідуальні, позначені потужною виразністю. Подальші порівняльні дослідження лексичного корпусу англійської та української мов, безперечно, дозволять максимально об'єктивно структурувати функційно-семантичне поле перцепції. **Перспективу** дослідження вбачаємо в аналізі лексико-семантичного поля сприйняття запаху в когнітивному аспекті.

Ключові слова: одоративна лексика, запах, лексико-семантична група, сема, аксіологічність сприйняття і поширення запаху, стилістична маркованість, валентність лексем.

E. V. Boeva,

PhD in Philology, Assoc. Prof.,

State Educational Service «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»,

Associate Professor of the Department of Ukrainian and Foreign Literatures;

I. O. Lukyanchenko,

PhD in Pedagogy, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of the Germanic Philology and Methods of Teaching Foreign Languages

South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

SPECIFIC FEATURES OF ODORATIVE VOCABULARY IN UKRAINIAN AND ENGLISH: A CONTRASTIVE STUDY

Perception-related vocabulary continues to attract sustained scholarly interest within Ukrainian linguistic studies. Nevertheless, a comprehensive contrastive analysis of odorative vocabulary in genetically and structurally different languages has not yet been conducted. This fact confirms the relevance of the article, considering that its aim

was to provide a comparative characteristic of odoratives in contemporary Ukrainian and English focusing on their semantics and modes of expression. The object of the study is the vocabulary that belongs to the functional-semantic field of perception in the analysed languages. The subject of the research is the lexico-semantic group of words denoting smell in Ukrainian and English.

The following methods were used for the research: linguistic description with elements of componential analysis, the comparative-historical method, and the method of contextual analysis. The research highlights the national distinctive nature of the words used to denote smell, and offers a detailed analysis of their semantics and modes of expression. The findings indicate that in both languages odorative meanings are conveyed through lexemes belonging to various parts of speech, and in terms of intensity or diffusion of smell the majority of the analysed words form oppositions such as “weak/strong,” “pleasant/unpleasant.” It is proven that the odorative lexicon in both languages is relatively limited in terms of stylistic marking. However, in English, the main restriction lies in the actualisation of a seme that encodes the source of the smell within the lexical meaning of the word. The analysis of odorative vocabulary on the semantic level revealed its significant role in belles-lettres discourse, as synesthesia in this type of discourse displays distinct national characteristics and highly expressive individual features. Further comparative studies of the lexical corpus in English and Ukrainian will undoubtedly enable a more objective structuring of the functional-semantic field of perception.

Key words: odorative vocabulary, smell, lexico-semantic group, seme, axiological aspects of perception and diffusion of smell, stylistic marking, lexical valency.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. У мовній картині світу значне місце посідає сенсорна лексика, що відбиває сприйняття навколишньої дійсності людиною через органи чуття: зору, слуху, дотику, смаку, нюху. Проблема вираження запахових відчуттів засобами мови є найменш дослідженою та розробленою в галузі сенсорної лексики. Це спричинено тим, що лексичні одиниці на позначення запаху мають суб'єктивне забарвлення, оскільки незважаючи на спільність психофізіологічного сприйняття запахів усіма людьми та наявність одоративних універсалій, у кожного носія мови є власне уявлення про конкретний запах.

Зазначимо, що у мові та мовленні максимально репрезентовані зорові образи: людина передає словами те, що бачить, зокрема, колористичні характеристики. Ця група перцептизмів описана досить детально (Р.В. Алімпієва, А.П. Васильєв, Т.В. Гребньова, А.В. Зеленін, В.Г. Кульпіна та ін.). Денотативна галузь аудіовідчуттів у лінгвістиці досліджена на рівні лексико-граматичних класів (звуконаслідування, вигуки), звукопису та фоносемантики (А.П. Журавльов, Л. Крисін, Є.В. Невзглядова та ін.). **Актуальність** дослідження зумовлена відсутністю всебічного лінгвістичного аналізу семантичної групи назв запахів в різносистемних мовах.

Аналіз досліджень проблеми. В останні десятиліття значно поживавися науковий інтерес до лексики з одоративною семантикою. Сформувалися семасіологічний,

психолінгвістичний та функційно-стилістичний напрями дослідження цієї категорії лексики. Одоративи вивчали С. Александрова, І. Бабій, О. Білецький, О. Ботвинюк, В. Виноградов, В. Власюк, І. Гайдаєнко, В. Дятчук, І. Іншакова, Н. Павлова, О. Потебня, Л. Ставицька, О. Турчак, О. Федотова, С. Форманова та інші, однак проблема зіставного аналізу одоративної лексики у різносистемних мовах залишається малодослідженою. Сприйняття запахів та їх мовна репрезентація в українській та англійській мовах у зіставному аспекті досі не були об'єктом спеціального лінгвістичного дослідження, проте викликають інтерес у вчених-гуманітаріїв.

Формулювання мети та завдань статті. Метою пропонованої статті є зіставна характеристика семантики та способів вираження одоративної лексики у сучасній українській та англійській мовах. Для реалізації задекларованої мети необхідно розв'язати такі **завдання**: виокремити об'єкти та суб'єкти запахової картини світу; описати семантику назв запахів у сучасній українській та англійській мовах; схарактеризувати їх граматичне вираження; з'ясувати стилістичне навантаження одоративних лексем. Для виконання завдань було залучено широкий **фактичний матеріал** — не лише нейтральні, а й стилістично марковані (розмовні, просторічні, діалектні) одоративи в англійській та українській мовах, що дозволило максимально повно дослідити лексичну групу з семантикою запаху.

Об'єктом дослідження стала лексика, що належить до функційно-семантичного поля перцепції в аналізованих мовах. **Предмет** розгляду — лексико-семантична група слів на позначення запаху в українській та англійській мовах. **Джерельною базою** дослідження послуговували широковідомі лексикографічні праці [2; 7; 8] та художні тексти «малої прози» українських письменників — І. Неچуха-Левицького [4] та М. Хвильового [6]. **Методи аналізу**: у процесі дослідження застосовано лінгвістичний опис з елементами компонентного аналізу та порівняльно-історичний метод, метод контекстуального аналізу.

Наукова новизна статті полягає у порівняльному дослідженні лексичного корпусу англійської та української мов, виявленні національних особливостей у семантиці одоративних назв. **Теоретичну цінність** дослідження вбачаємо в поглибленні теоретичних засад семасіології, лексикології, лінгвостилістики з огляду на семантико-функційні параметри схарактеризованих лексем у різносистемних мовах. **Практичне значення** розвідки полягає в тому, що фактичний матеріал та результати можуть прислужитися під час укладання словників, методичних посібників, у подальшій розробці вишівських курсів із семасіології, лексикології, етнолінгвістики й слугувати зразком аналізу інших лексико-семантичних груп української та англійської мов.

Зазначимо, що недостатнє вивчення нюхової сфери сприйняття, невловимість, ефемерність запаху призводить до посилення суб'єктивного фактору при його дослідженні. Це знаходить своє відображення на мовному матеріалі: хоча у межах підсистеми одоративний модус обслуговується окремими лексемами, він не наділений спеціальними одиницями для вимірювання «сили відчуттів», оскільки точно виразити запах мовними засобами, на нашу думку, майже неможливо.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, нюх є одним з основних складових пізнання та усвідомлення навколишньої дійсності. На емоційний стан людини запахи не менш впливають, ніж візуальні подразники, оскільки нюхова перцепція суб'єктивна і, як правило, здійснюється несвідомо [5, с. 82]. Той чи інший запах несе в собі аксіологічну інформацію про навколишню дійсність, яку людина набуває протягом усього життя.

Аксіологічність сприйняття запахів реалізується як у словах, які містять сему «запах», так і в лексемах, що виражають саме це поняття. У сучасній українській мові, як і в інших мовах світу, лексика на позначення запахових відчуттів «утворює складну систему назв, які здійснюють безпосередній зв'язок мови і з реально існуючими запахами в природі (оскільки за допомогою мовних форм реєструється запахове відчуття), і з понятійними категоріями, які відображають конкретні відчуття в нашій свідомості» [3, с. 51].

В українській мові слова, що репрезентують поняття ЗАПАХ, характеризуються, в першу чергу, з точки зору суб'єктивності сприйняття (*аромат, пахощі, сморід*). Традиційно запахові враження передають дієслова *пахнути, пахтіти, смердіти, тхнути, чадіти* тощо. В англійській ж мові існує більше 20 лексем, у словникових дефініціях яких відображені і аксіологічність сприйняття (приємний/неприємний), і сила поширення, і джерело запаху, наприклад, *aroma* — (аромат): «1) A strong pleasant smell, used особливо про food» [7] (сильний, приємний запах, що використовується, особливо для позначення запаху їжі).

Одоративна лексика відображає специфічне сприйняття світу, служить для повної характеристики пейзажу, персонажа, явища в художньому мовленні. Роль засобів передачі відчуття запаху значно помітна у творах українських письменників XIX — XX ст. У художніх текстах української класичної літературі дуже часто за допомогою лексем на позначення запаху передається національний колорит. Наприклад, у творах І. Нечуя-Левицького: Кругом куреня запахло динями, пшеничкою, огірками, і тонкі пахощі далеко розходились у теплому повітрі [4, I, с. 278]; В пасіці пахло медом, пахло молодю травою та польовими квітками [4, I, с. 536]; Пишна вечірня зірка засяла на голові в Зірниці між пахучими рожами її вінка... [4, II, с. 547]; Пахощі од м'яти, од зілля, од конопель розливались по долині, як чад... [4, II, с. 133]. В останніх двох прикладах одоративи входять до складу порівнянь. Запахова лексика трапляється і в інших порівняльних конструкціях, що характеризують абстрактні поняття: ...згадала своє кохання, пахуче, як весною садки [4, II, с. 42]; ...тихе щастя в сім'ї повіяло на Василю, неначе теплий пахучий весняний вітер з заходу [4, II, с. 147]. Одоративи можуть характеризувати як абстрактні поняття: ...тими пахощами сільського кохання, що нагадувала йому пахощі зеленого степу й степових квіток [4, I, с. 182], так і передавати переносне значення: В палаці запахне духом Чонгарів... [4, II, с. 565].

При відтворенні навколишнього простору також неабияку роль відіграють запахові відчуття: Запахли квітки і розлили свої солодкі пахощі на всі садки та степи... [4,

II, с. 546]; ...його груди багато легше дихали пахучим свіжим повітрям рідного села [4, I, с. 187]; пахло серед розкішного співу соловейків [4, II, с. 150].

У художньому доробку іншого митця М. Хвильового одоративні образи пов'язані з внутрішнім світом персонажів, їх думками, спогадами. Так, у «Вступній новелі» герої роздумують над власним життям, описують свої почуття, надії: «Словом, я до безумства люблю небо, трави, зорі, задумливі вечори, ніжні осінні ранки, коли десь летять огнянопері вальдшнепи, — все те, чим так пахне сумно-веселий край нашого строка-того життя <...> і знаю, як пахнуть майбутні города нашої миргородської країни» [6, с. 123]. Традиційний дієслівний одоратив *пахнути* є основою створення індивідуально-авторських метафор, що характеризують навколишню дійсність, світ, у якому живе герой, та виражають його бачення світу. Письменник виголошує: «Драстуй, запашне життя! Я — вірю» [6, с. 124], де метафора *запашне життя* асоціюється зі щасливим майбутнім. Автор вірить у його настання і прагне зробити все, щоб це сталося.

Щодо англійської мови, то практично всі англійські одоративи характеризуються за параметрами «приємний/неприємний», але є кілька слів, семантика яких може бути нейтральною.

Лексема *smell* (запах) — «1) property of a thing affects the olfactory organs» [8] (властивість речовини, яке сприймається органами нюху) — може вказувати тільки на сприйняття запаху, незалежно від його сили, оцінки або джерела, тому вона частіше за інших вживається з визначальними словами; *the smell of flowers* (запах квітів); *sweet smell* (солодкий запах) [8]. Однак, якщо цей одоратив знаходиться в контексті без визначального слова, то, як правило, він виражає неприємний запах: (запах змусив її відчинити вікно); *I can't stand the smell* (Я не виношу цей запах) [1]. Варто зазначити, що в англійській мові лексема *smell* (запах), крім значення «запах», має ще й значення «нюх».

Лексема *odour* (запах, аромат, пахощі), на відміну від інших членів синонімічного ряду, може вживатися як термін у науковій літературі для опису властивостей та класифікації речовин: *hydrogen* (водень) — «a gas without odour» (газ без запаху); *acetylene like odour* (запах, що нагадує ацетилен) [1]. І тут можна говорити про «нейтральність» слова *odour*. Якщо дана лексема не є терміном, вона виражає певну аксіологічну характеристику. Існують значні відмінності у визначенні лексеми *odour*. Тлумачний словник Longman (британський варіант англійської) визначає слово *odour* як «неприємний запах» («a smell especially an unpleasant one» — запах, особливо неприємний) [7], а в словнику Вебстера (американський варіант англійської) *odor* з позначкою «застаріле» у своєму ЛСВ має значення «3. archaic a sweet or pleasing scent» (солодкий чи приємний запах) [8]. Інші лексеми даного синонімічного ряду перебувають у аксіологічній опозиції «приємний/неприємний».

У діапазоні позначень позитивних запахів використовуються лексеми: *scent* (приємний запах), *aroma* (аромат), *perfume* (пахощі), *fragrance* (пахощі), *odour* (запах), *redolence* (аромат), *bouquet* (аромат, букет), *whiff* (приємний запах), *niff* (приємний запах); для позначень негативних — *smell* (запах, неприємний запах), *odor*

(запах, неприємний запах), stink (сморід), malodour (сморід), reek (сморід), stench (сморід), fetor (сморід), fume (сморід, неприємний запах), pong (сморід), hum (сморід). Члени синонімічного ряду слів англійської мови, як, втім, і української, що позначають неприємні запахи, відрізняються один від одного ступенем прояву пейоративної ознаки, що відображено в їх словникових дефініціях. Наприклад, одоратив reek визначається як «smell of something unpleasant» (запах чогось неприємного), stench (сморід) — «a very strong and unpleasant smell» (дуже сильний і неприємний запах) [7]. Крім лексеми very (дуже), інтенсивність може виражатися ад'єктивами з цим значенням, наприклад, stink (сморід) — «1) a strong offensive odor» (сильний, огидний запах) [8], де ад'єктив offensive (огидний) у ЛСВ позначає «very unpleasant or disgusting» (дуже неприємний, гидкий), що вказує на максимальний ступінь прояву цієї ознаки [5, с. 84].

З погляду сили прояву чи поширення запаху більшість проаналізованих слів перебувають у опозиції «слабкий / сильний (запах)». При цьому лексеми, що містять сему «слабкий», позначають приємний запах, а сема «сильний» превалює в словах з негативною актуалізацією. Так, лексема scent передбачає слабкий, тонкий, зазвичай приємний запах, для сприйняття якого необхідно мати чуйний нюх [1]: scent — «slight pleasant smell» [7], чим відрізняється від лексеми aroma, яка також передбачає відчуття приємного запаху, але характеризується як «a strong pleasant smell» (сильний, легко сприймається) [7].

Лексема whiff може позначати як приємний, так і неприємний запах, головною характеристикою якого є складність його сприйняття: «1) a quick puff or slight gust esp. of air, odor, gas» [8] (слабкий порив особливого повітря, запаху, газу (Вебстер)); «a slight smell» [7] (слабкий тонкий запах): As she walked past, I caught a whiff of her perfume (коли вона пройшла повз, я відчув тонкий слід (аромат) її парфумів); whiffs of an unpleasant chemical odour met them (Н. Wells «The Invisible Man») [1].

За нашими спостереженнями, фактично всі лексеми в негативній актуалізації мають семи «сильний», «різкий» і відрізняються лише ступенем прояву даної ознаки: fetor — «strong offensive smell (сильний огидний запах)» [7]. Запах може конкретизуватися визначальним словом: a fetor of skunk cabbage (сморід гнилої капусти); stink (сморід) — «very strong and unpleasant smell (дуже сильний і неприємний запах)» [7]. Для пояснення деяких слів використовуються порівняльні конструкції з синонімами: stench (сморід) — «a very strong unpleasant smell (more at stink)» (дуже сильний неприємний запах, сильніший, ніж stink)» [7].

В українській мові вживання того чи іншого одоратива зі значенням «запах» може обмежуватися з погляду стилістичної маркованості: пахлілля — діалектне, аромат; припах — розмовне (легкий запах); трунок — сильний, п'яний запах; чад — міцний, густий запах; повів, подих, дух — розмовне; пах — розмовне, поетичне; душок — розмовне [1]. Наприклад: В сухий настій лісових трав і квітів влітається вологий *повіє* нещодавно внесених з лѡху яблук і ярого меду (М. Стельмах). Виноград цвіте-бує, Любу пахош розливає (А. Кримський).

У сучасній українській мові одоративне значення репрезентують лексеми різних частин мови: іменники, прикметники, дієслова, прислівники. Традиційно запахові відчуття виражають іменники *аромат, дух, запах, пах, пахощі* та ін. (запах свіжого, ще гарячого хліба; запахи ніжних трав; пестливий запах саду та ін.), сполучення з якими найчастіше виражають приємні запахи. Неприємні запахи виражають лексеми *чад, сморід, душок, смердіння, тухлість* (застояний сморід цих давніх, логовищ; там десь високо, за чорними пасмами, в душнім чаду било на сполох та ін.).

В англійській мові багато одоративних лексем є також маркованими: *perfume* — нейтральне, *literary* — літературне, книжкове, *odor* — застаріле, *pong* — британський жаргон [8].

Проте основним обмеженням є актуалізація в семантиці слова *semi*, що виражає джерело поширення запаху, тобто йдеться про валентність лексем, що актуалізують поняття запах. Синтагматичними партнерами даних лексем можуть бути слова певних груп, що становлять лексико-семантичну класифікацію [5, с. 83].

Як було зазначено вище, лексема *smell* (запах) у значенні «властивість речовини, яка сприймається органами нюху» є найбільш загальною як аксіологічно, так й у плані джерела запаху. Слово *smell* може поєднуватись з будь-яким визначальним словом лексико-семантичної класифікації: *the smell of the burning cloth* (запах паленого); *I like the smells of country after a rain* (Я люблю запахи землі після дощу); *smell of gas* (запах газу); *the smell of evening primroses* (H.G. Wells «The Invisible Man») (запах вечірніх першоцвітів (Г. Веллс «Невидимець»)) [1]. Те ж можна відзначити і в значенні лексеми *odor*, яке на відміну від *smell* полягає тільки в характеристиці сили поширення запаху (*odor* — сильний запах).

Оскільки лексема *aroma* визначається словником як «a strong pleasant smell, used especially about food» [8] (сильний приємний запах, що використовується особливо для позначення харчових продуктів), то можна стверджувати, що *aroma* позначає запах, властивий, як правило, тим речовинам, які мають певні смакові якості. Тобто синтагматичними партнерами цього слова є лексеми групи «запах їжі». Наприклад, запахи харчових продуктів: *the aroma of lemon* (запах лимона), запах виробів, виготовлених з харчових продуктів: *the aroma of pickles* (запах маринованих овочів), запах напоїв: *the aroma of fresh coffee* (аромат свіжої кави), *the delicate aroma of whisky* (тонкий аромат віскі). В окремих випадках *aroma* може позначати характерний для будь-якого предмета або речовини запах, що викликає приємні відчуття: *the aroma of wood fire (of pines)* (запах багаття (соснової хвої)); *the aroma of roses* (аромат троянд) [8].

Слово *scent* ширше вживане у мові, ніж *aroma*, оскільки стилістично є більш нейтральним [1]. Воно має два ЛСВ: «1. A pleasant smell (приємний запах); 2. The smell that an animal or person leaves behind them (запах, що залишає після себе тварина чи людина)» [8]. В екземпліфікативній частині словникової статті ЛСВ (1) подано такий приклад: *scent of roses* (запах троянд), що вказує на вживання цього запаху з групою слів, що актуалізують «запах рослин», ЛСВ (2) лексеми передбачає

її вживання зі словами групи «фізіологічні запахи», до якої входять запахи людей та тварин: «the dogs soon picked up the box's scent» (незабаром собаки взяли слід людини). Валентність лексеми scent зі словами даних ЛСГ підтверджується дефініціями словника Вебстера, де вказується: «scent applies to the characteristic smell given off by a substance, an animal or a plant» [7] (лексема scent використовується для опису характерного запаху, що виділяється речовиною, твариною або рослиною). Під речовиною розуміються субстанції, що виділяються рослинами або іншими живими організмами: there was a scent of honey from the lime-trees in flower (від квітучих лип пахло медом) [1].

Близьким за значенням до лексеми scent є одоратив fragrance, який має ті ж валентності щодо слів лексико-семантичної групи «запах рослин». Крім того, fragrance може актуалізувати в межах ЛСВ сему «запах» підгрупи «запахів ароматичних речовин», а саме «запах парфумів та інших парфумерних продуктів»: fragrance (пахощі) — «1. a) a sweet or delicate odour (as of fresh flowers, pine-trees, or perfume) (приємні або тонкі запахи (квітів, хвойних дерев або парфумерії))... fragrance suggests the odor fresh flowers or other growing things [8]. Лексема fragrance передбачає запах свіжих квітів чи інших рослинних організмів — the fragrance of pineapple (запах ананаса).

Запах ароматичних речовин може передаватися через лексему perfume, яка має два значення: «1) the scent of something sweet — smelling (запах чогось, що приємно пахне); 2) a substance that emits a pleasant odor; esp. a fluid preparation of natural essence (as from plants or animals) or synthetics and fixative used for scenting (речовина, що розповсюджує приємний запах, особливо рідина, виготована з екстрактів природного походження (рослин або тварин) або синтетичного, що постійно використовується для запаху) [8].

Багато вчених вважають сприйняття людиною запахів предметним, проте більшість навколишніх запахів є їх комбінацією. Дане з'єднання може бути усвідомлено людиною як новий специфічний запах реалії (запах лікарні), при аналізі якого можна вичленувати його компоненти (запах різних медикаментів: спирту, йоду тощо, які мають характерні нюхові характеристики). Зауважимо, що корпус одоративних лексем бере активну участь у створенні синестетичних образів у художніх текстах, побудованих на поєднанні кольорних, запахових і звукових відчуттів. Наприклад, у творах М. Хвильового: І через край переливається в палатах *стогін — чорний, смердючий* [6, с. 243]; запахових і звукових відчуттів, наприклад: *І тиша запахла сосною* [6, с. 219]; по вулицях проходив сторожкий, *запашний шум* [6, с. 194].

У англійській мові для позначення таких «складних» запахів існує лексема redolence: «l. an often pungent or agreeable odor...implies a mixture of fragrant or pungent odors» (часто гострий чи приємний запах ... застосовується для позначення сполук приємних чи гострих запахів) [8]. Наприклад, the redolence of a forest after rain (пахощі лісу після дощу). В даному випадку лексема forest (ліс), незважаючи на те, що в словниковій дефініції ознака запаху не експлікована, називає предмет, що володіє специфічним запахом, який є з'єднанням запахів всього, що знаходиться в лісі

(дерева, чагарники, квіти, гриби, тварини і т.д.). На те, що цей запах є «складним» вказує і безпосередньо лексема *redolence*, а синтагматичний партнер *after rain* (після дощу) виконує конкретизуючу функцію (після дощу зазвичай запахи стають більш виразними і легкими для сприйняття).

Звісно, нюхові та смакові форми перцепції тісно пов'язані між собою, оскільки вони обумовлені хімічними властивостями речей. В українській мові існує лише одна лексема, що виражає поняття смаку та запаху одночасно: *букет* — «2. сукупність ароматичних та смакових властивостей, характерних для певних сортів продуктів. *Букет чаю, тютюну. Розрізняти вина за смаковим букетом*» [2, с. 66]. В англійській мові таких лексем значно більше: *bouquet* (запах, букет), *flavor* (смак, запах), *savor* (смак, запах), *smack* (смак, запах), *relish* (смак, запах). Дана група слів може актуалізувати сему «запах» тільки в словах, що передають певні смакові відчуття, тобто складових ЛСГ, що позначають «запах їжі».

Висновки і перспективи дослідження. Таким чином, зіставляючи лексеми англійської та української мов, що актуалізують поняття ЗАПАХ, можна виокремити такі характерні ознаки: суб'єктивна оцінка сприйняття, сила та джерело поширення. На відміну від української, валентність тієї чи іншої лексеми в англійській мові передбачає вживання слів певної лексико-семантичної групи. Крім того, одоративи створюють цікаві конкретно-чуттєві образи в естетичній системі образотворення художніх творів.

Подальші порівняльні дослідження лексики англійської та української, безперечно, дадуть змогу максимально об'єктивно структурувати функційно-семантичне поле перцепції.

Література

1. Англо-український словник у 2 т. / уклад. М. І. Балл. 1996. URL: <https://archive.org/details/enukr1996/A-M/page/n1/mode/2up> (дата звернення: 16.06.2025).
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови/ уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.
3. Дятчук В. В., Пустовіт Л. О. Семантична структура і функціонування лексики української літературної мови. Київ : Наук. думка, 1983. 156 с.
4. Нечуй-Левицький І. Повісті та оповідання. Твори : у 2-х т. Київ : Наукова думка, 1985-1986. Т. 1. 631 с. Т. 2. 640 с.
5. Плужникова Т. И. Формально-семантическая характеристика дериватов, мотивированных ароматизмами. *Система і структура східнослов'янських мов: До 60-річчя наукової та педагогічної діяльності професора М.Я. Брицина*: зб. наук. праць. Київ : Знання України, 2004. С. 80-89.
6. Хвильовий М. Твори: у 2 т. Київ : Дніпро, 1990. Т. 1. 650 с.
7. Longman Active Study Dictionary. British press, 2005. URL: https://archive.org/details/longmanactivestu0000unse_v0n3/page/564/mode/1up.
8. Merriam-Webster's Collegiate Dictionary. Massachusetts, 2006. URL: https://archive.org/details/isbn_9780877798088.

References

1. Ball, M.I. (1996) *Anhlo-ukrains'kyi slovnyk: u 2-kh t.* [English-Ukrainian Dictionary: in 2 vols]. Available at: <https://archive.org/details/enukr1996/A-M/page/n1/mode/2up>. [in Ukrainian].
2. Busel, V.T. (ed.) (2003) *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Comprehensive explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv; Irpin: VTF «Perun». [in Ukrainian].
3. D'iatchuk, V.V. and Pustovit, L.O. (1983) *Semantychna struktura i funktsionuvannia leksyky ukrainskoi literaturnoi movy* [Semantic structure and functioning of the vocabulary of the Ukrainian literary language]. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
4. Nechui-Levytskyi, I. (1985–1986) *Tvory: u 2-kh t.* [Works: in 2 vols.]. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
5. Pluzhnykova, T.I. (2004) *Formal'no-semantychna kharakterystyka dyryvativ, motyvovanykh aromatyzmamy* [Formal and semantic characteristics of derivatives motivated by aromatisms], *Systema i struktura skhidnoslov'ians'kykh mov* [System and structure of East Slavic languages], to the 60th anniversary of Prof. M.Ya. Brytsyn. Kyiv: Znannia Ukrainy, pp. 80–89. [in Ukrainian].
6. Khvyliyovyi, M. (1990) *Tvory: u 2-kh t.* [Works: in 2 vols.]. Kyiv: Dnipro. [in Ukrainian].
7. Longman (2005) *Longman Active Study Dictionary*. British Press. Available at: https://archive.org/details/longmanactivestu0000unse_v0n3/page/564/mode/1up. [in English].
8. Merriam-Webster (2006) *Merriam-Webster's Collegiate Dictionary*. Massachusetts. Available at: https://archive.org/details/isbn_9780877798088. [in English].